

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum liberum arbitrium sit potentia habitus, an actus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

poterat in primo statu resistere malo, ergo potuit mereri. Et respondet quod resistere malo non est meritorium nisi in natura corrupta ubi est aliquid ad malum impellens. Postea dicit quod illud auxilium fuit libertas arbitrii sine omni corruptione. Postea dicit quod liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis quia bonum eligitur per gratiam vel malum sine gratia. Et dicitur liberum arbitrium quod ad voluntatem, arbitrium vero quod ad rationem in quo est potentia discernendi, potest tamen liberum arbitrium velle naturaliter bonum & malum utrumque discernendo quod quaedam bruta animalia ratione carentia non habent sed sensitiuum & appetitiuum que sensualitas dicitur. Postea dicit quod sensualitas est quedam vis anime ex qua est motus in corporis sensus & appetitus pertinentia ad corpus, ratio vero anime pars superior excedens omne quod commune habemus cum brutis, cuius duplex est portio, una inferior que temporalia disponit. Alia superior que aternis conscientibus intendit. Et hæc duo non diuersas naturas nominant, sed diuersa officia. Et in hoc terminatur, &c.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum liberum arbitrium sit potentia anime.

Tho. 1. q. 83. ar. 2.

CIRCA distinctionem istam queritur de duobus principaliter. Primum est de libero arbitrio. Secundum est de diuisione rationis in superiorem & inferiorem. Circa primum queruntur tria. Primum est vtrum liberum arbitrium sit potentia anime an habitus eius, an actus. Secundum est vtrum potentia pure passiva possit esse libera. Tertium est in qua potentia sit principaliter libertas videlicet in intellectu an in voluntate. Ad primum sic proceditur & videtur quod liberum arbitrium sit habitus, quia potentia non efficitur facilis ad actum nisi per habitum, sed libertas dicitur facilitate potentie ad actum ut videtur, ergo &c.

2 Sed videtur quod sit actus, quia liberum arbitrium dicitur principium actuum liberorum, sed nuda potentia non potest secundum se esse principium talium actuum, sed solum mediantibus quibusdam actibus, ergo liberum arbitrium non nominat nudam potentiam, sed aliquem actum. Maior supponitur. Sed minor probatur, quia primus actus qui est liber, seu in potestate nostra, est deliberatio vel conclusio deliberatiōis. Alioquin actus penitus indeliberati essent in potestate nostra, quod videtur falsum. Sed neuter predictorum actuum est in potestate nostra nisi mediante aliquo actu elicitō a voluntate & alio elicitō a ratione quia deliberatio non elicitur a voluntate cum sit actus intellectus, sed solum imperatur ab ea mediante aliquo actu ab ea elicitō. * Item omnem actum voluntatis præcedit alius actus rationis, ergo deliberatio & conclusio deliberationis qui sunt primi actus liberi non sunt in potestate nostra nisi mediantibus aliis actibus, & hæc fuit minor.

* alia sed

3 **I**N CONTRARIUM arguitur, quia illud principium, cuius actus elicitur sunt primo in potestate nostra, est liberum arbitrium, sed voluntas est huiusmodi, ergo &c. Maior probatur, quia quod est principium omnium actuum qui sunt in potestate nostra, est lib. arb. sed illud quod est principium omnium aliorum actuum existentium in potestate nostra, ergo maior probanda sequitur. Minor probatur, quia actus qui sunt primo in potestate nostra, aut sunt actus intellectus præcedentes omnem actum voluntatis, aut sunt actus a voluntate elicitur, aut a voluntate imperati, non primi, quia illi sunt pure naturales, & ad eos se habet intellectus pure passiuus, nec actus imperati sunt primo in potestate nostra, quia illi actus qui de necessitate sequuntur ad aliquos actus non sunt primo in potestate nostra, sed actus a voluntate nostra imperati, sunt huiusmodi, ergo &c. Maior patet, quia actus qui de necessitate sequitur ad alium, non est secundum se in potestate nostra, sed ratione alterius ad quem sequitur, & ita non primo. Minor probatur ex 6. Metaphys. ubi dicitur Philosophus, quod volens & potens necessario operatur, ergo relinquuntur quod actus qui sunt primo in potestate nostra, sunt actus a voluntate elicitur. Et hæc fuit minor principalis rationis.

4 **R**ESPONSIO. Dicitur quod liberum arbitrium non est habitus neque actus elicitus, sed est potentia intellectus vel voluntatis, vel utraque simul. Quod patet supposito quodam principio, videlicet quod liberum arbitrium est principium omnium actuum liberorum. Hoc enim supposito, patet faciliter quod liberum arbitrium non est habitus acquisitus ex actibus vel innatus. Non acquisitus propter duo. Primum est, quia actus præcedentes acquisitionem talis habitus, non essent liberi, quia liberum arbitrium est principium omnis actus liberi, posterius autem non est principium prioris, ergo liberum arbitrium non esset principium actuum præcedentium ipsum, & ita non essent liberi, quod est falsum, tum quia non possemus peccare per ipsos, tum quia actus causantes habitum & causari ex habitu similes sunt, ut patet ex 2. Ethic. Et ideo si sequentes sunt liberi, & præcedentes. Secundum est, quia habitus determinatus ex actibus, determinat inclinatio ad bene operandum vel determinat ad malè, ut patet ex 2. Ethic. sed lib. arb. non inclinatio determinat ad alterum, sed indifferenter ad utrumque, quare &c. Si dicatur quod est habitus innatus, adhuc habemus propositum, quia talis habitus non distinguitur realiter a potentia, cum non sit aliud quam habitualis inclinatio quam habet potentia ad tale vel tale obiectum.

5 Quod autem liberum arbitrium non sit actus elicitus probatur sic. actus qui dicitur esse lib. arb. aut est vnus & idem cum actu liberi, aut non. Si sic, ergo non est principium eius, quia idem non est principium sui ipsius, & per consequens non est liberum arbitrium, quia liberum arbitrium est principium omnis actus liberi. Si non, aut illi duo actus sunt simul, aut non, non potest dici quod sint simul, quia secundum cursum naturæ de quo nunc loquimur, neque duo actus intelligendi, neque duo actus volendi possunt esse simul, si non, sed aduentente secundo primus cessat, sequitur quod primus non est causa secundi, quia causa proxima & immediata, siue sit effectiua, siue sit materialis, in qua vel ex qua simul est cum effectu. De effectu ua dicitur 2. Phys. de materiali vero qualitercunque accepta de se norum est: si ergo non est simul, non est causa talis nec per consequens est liberum arbitrium, cum liberum arbitrium sit causa effectiua vel receptiua actuum liberorum. Patet ergo quod liberum arbitrium non est habitus nec actus, relinquuntur ergo quod si potentia, quod concedendum est.

6 Est tamen aduertendum quod liberum arbitrium non nominat aliquam potentiam absolutam, sed nominat proprietatem potentie, vel potentiam sub proprietate, quod non nominat aliquam potentiam absolutam, patet, quia si liberum arbitrium nominat aliquam potentiam absolutam, omnes actus illi potentie essent actus liberi arbitrii, sed nulla est potentia anime, cuius omnes actus sint liberi arbitrii, &c. Minor probatur deducendo in omnibus potentis anime. Actus enim vegetatiuæ potentie non sunt liberi, sed sunt pure naturales: actus etiam partis sensitivæ non sunt liberi, quia non habent iudicium de propriis actibus, ut postea magis patebit quando inquiretur de causa libertatis. Itē non oēs actus intellectus sunt liberi, saltē ille qui est respectu primorum principiorum, nec omnes actus voluntatis, saltē ille qui est respectu boni secundum eius communem rationem, ergo liberum arbitrium non nominat aliquam potentiam absolutam.

7 Relinquuntur ergo quod nominat proprietatem potentie, vel potentiam sub proprietate: quod contingit videre sic: quando enim aliqua potentia habet aliam & aliam habitudinem ad aliud & aliud obiectum, secundum utrumque potest sortiri nomen proprium sicut videmus in intellectu, quod quia habet aliam habitudinem ad prima principia in qua fertur intuitiue & sine discursu, & alia ad conclusiones quas discurrendo & conferendo deducit ex primis principis, ideo secundum primam vocatur intellectus, secundum vero secundam habitudinem vocatur ratio: eodem modo est circa voluntatem: habet enim voluntas aliam habitudinem ad comunem rationem boni respectu cuius necessitatur quadam immutabilitate, & aliam respectu bonum particularium contingerium, quibus admiscetur ratio mali fugibilis, respectu quorum non necessitatur: sed potest hoc vel illud eligere vel refutare, & secundum primam habi

habitudinem vocatur voluntas proprie: sed secundum secundam proprietatem vel habitudinem dicitur liberum arbitrium, non ipsa sola, sed etiam intellectus respectu eorum: libertas ergo nominat illam proprietatem voluntatis quam habet respectus eorum ad quae non necessitatur. Et liberum arbitrium nominat voluntatem & intellectum sub hac proprietate. Et utraque dicitur habitudinum circa intellectum & voluntatem magis debet dici proprietates naturalis, quam habitus: quia habitus semper dicitur aliquid additum potentiae, & si quandoque dicitur habitus, & improprie hoc quidem tolerandum est, quo ad primam habitudinem intellectus & voluntatis, secundum quam determinantur ad unum. Sed nullo modo quo ad secundam, secundum quam habet quandam indeterminationem: semper enim habitus improprie dicitur determinacionem potentiae.

8 Ad Primum argumentum dicendum quod liberum arbitrium dicitur facilitate rationis & voluntatis, non accipiendo facilitate pro facilitate quam ponit habitus circa difficulta, sed accipitur ibi facilitate pro potestate intellectus & voluntatis quam habet in acceptando vel refutando.

9 Ad secundum cum dicitur quod primus actus qui est in potestate nostra est deliberatio vel conclusio deliberationis dicendum quod hic est duplex defectus. Primum est, quia maior potest negari probabiliter: quia sicut dicitur, 2. phys. sicorum, ars non deliberat, imo ex defectu artis procedit deliberatio: non enim scriptor deliberat qualiter format litteram, nisi sit imperitissimus, & tamen opera artis sunt libera in potestate nostra.

10 Item imperatus non deliberat an debeat velle de se stabili, quia hoc accipit tanquam finem, & tamen hoc velle est in potestate sua, alioquin non peccaret haec volendo, quod tamen falsum est. Et si dicatur quod imperatus peccat hoc volendo, non quia illud velle nunc sit in potestate, quia non est sic, cum qualis vnusquisque est, talis sibi finis videatur. Sed quia a principio fuit in potestate sua quod in eo causaretur talis habitus, vel non causaretur, sicut dicitur de illo qui inebriauit se ex culpa sua, vel incidit in frenesim, & in eis commisit homicidium. Non valet, quia ebrietas & frenesim tollunt iudicium rationis: & ideo quod faciunt ebrii vel frenetici non imputatur eis ad nouum peccatum, sed totum peccatum fuit illud factum, per quod voluntarie incidunt in ebrietatem vel frenesim, & propter illud merentur tota maledictione, quot mala sequuntur, quantum non peccent tempore nouo peccato. De imperato autem non sic est, quia non amittit iudicium rationis, & potest de eo quod accipit ut finem deliberare ex altiori fine, et sic non deliberat, sed sine deliberatione accipit, peccat nouo peccato. & cum dicitur quod qualis &c. verum est inclinatus, sed non necessario, alioquin nullus vitiosus esset curabilis.

11 Sic igitur imperatus peccat, & tamen ille actus nec est deliberatio, nec conclusio deliberationis, ergo maior illa non est vera. Ad probationem cum dicitur quod actus penitus indeliberati non sunt in potestate nostra, dicendum quod actus penitus deliberati possunt accipi dupliciter. Vno modo, illi de quibus non est deliberatum, neque potuit deliberari, sicut sunt primi motus subititantes mentem, quia nulla deliberatio humana potest esse subitita, & isti non sunt in potestate nostra, nec secundum se nobis imputantur, nisi forte propter hoc quod potuerit praeventiri ne insurgeret. Alii autem actus sunt indeliberati, quia de ipsis non est deliberatum, potuit tamen de eis deliberari, quia mens non solum subito eis tangitur, sed persistit: Et tales actus sic indeliberati bene sunt in potestate nostra.

12 Secundus defectus est, quia concessa maiore potest minor interiri: quia tam deliberatio quam conclusio deliberationis est in potestate nostra per nudas potentias, & non per aliquos actus se habentes ad hoc in ratione principii actui vel passui, & cum probatur quia lib. arb. includit voluntatem, verum est: sed non solum quia cum ea includit rationem, cum liberum arbitrium sit facultas rationis & voluntatis, quantum autem deliberatio & conclusio deliberationis non fit actus elicitus a voluntate: est tamen actus elicitus a ratione, sicut electio a voluntate, & sine alio actu medio: quia nec in intellectu est simul alius actus cum deliberatione, nec in voluntate est alius actus cum electione: & ideo nullum argumentum est, deliberatio non est actus elicitus a voluntate, ergo non est actus

nuda potentiae pertinentis ad lib. arb. sicut nullum argumentum esset, electio non est actus elicitus a ratione, ergo non est actus elicitus a nuda potentia liberi arbitrii, quia lib. arb. includit utraque potentiam, & utrique respondet proprius actus ab ea elicitus, neque oportet quod actus intellectus qui non est a voluntate elicitus, sit ab ea imperatus: quia non omnem actum intellectus praecedat aliquis actus voluntatis, quantumvis oporteat e conuerso.

13 Argumentum in oppositum quod concludit quod voluntas pertinet ad liberum arbitrium, concedendum est ratione conclusionis: sic tamen quod ipsa sola non pertinet ad lib. arb. sed intellectus cum ea & per prius, ut postea patebit. Et cum dicitur quod actus intellectus praecedentes omnem actum voluntatis sunt pure naturales, non est verum de actibus intellectus praecedentibus omnem actum voluntatis liberum, quia omnem liberam electionem voluntatis praecedat liberum iudicium rationis, quantumvis utrumque istorum possint praecedere aliqui actus naturales, tam intellectus quam voluntatis, tamen quia illi actus non manent cum actibus liberis, non possunt dici causa eorum, nec actiua, neque passiuua, nec per consequens sunt liberi arbitrii.

QUESTIO SECUNDA.

Vtrum potentia pure passiuua possit esse libera libertate arbitrii.

Secundo quaeritur, vtrum potentia pure passiuua possit esse libera libertate arbitrii. Arguitur quod sic, quia se habere ad vtrumlibet est conditio pure passiuua (ut per commentatorem apparet super secundum Physicorum.) Sed liberum arbitrium ex hoc quod liberum se habet ad vtrumlibet, ergo ut sic est pure passiuuum.

1 Item tota libertas intellectus & voluntatis est respectu determinationis actus, sed respectu illius se habet intellectus & voluntas pure passiuue, ergo libertas arbitrii potest competere pure passiuo. Maior patet, quia effectus debet iudicari ex causis proximis & non ex remotis: sed causa determinans actum est proxima, mouens autem ad exercitium est remota: ergo actus debet iudicari liber ex his quae pertinent ad determinationem actus, & non ex his quae pertinent ad eius exercitium. Minor probatur, quia illud respectu eiusdem non potest esse actiuum & passiuum, sed potentia intellectus & voluntatis se habent passiuue ad actus suos elicitos, cum sint in eis tanquam in subiecto, ergo non possunt ad eos se habere actiue.

2 Item voluntas videtur maxime libera, sed ipsa nullo modo se habet actiue ad actus suos, ergo purum passiuuum potest esse liberum. Maior supponitur, & minor probatur, quia si voluntas se haberet actiue ad suum velle, hoc esset vel in quantum volens, vel in quantum volens, aut in quantum volens, volens se velle. Non in quantum voluntas, quia cum semper sit volens, semper vellet. Nec quia volens, cum non sit volens nisi per velle, idem esset causa sui passiuus, nec quia volens se velle, quia actus reflexus non est causa actus simplicis, sed potius e contrario, quare &c.

3 Item aliquis actus intellectus practicus est liber, sed respectu illius intellectus practicus se habet pure passiuue, ergo pure passiuuum potest esse liberum. Maior supponitur, probatio minoris, quia si intellectus practicus se haberet ad talem actum liberum aliquo modo actiue hoc esset, vel per aliquem actum intelligendi, vel per aliquod prauium omnium actui, non per aliquem actum intelligendi, quia duo actus intelligendi non possunt esse simul: causa autem & effectus necessario sunt simul, nec per aliquod prauium omnium actui, puta per nudam potentiam, vel per speciem, quia quicquid agitur a cognoscente antequam sit cognoscentis, necessario agitur, quia quantum ad hoc, cadit in gradum non cognoscentium: sed quicquid agitur per intellectum vel aliquid existens in eo prauium cognitioni agitur ab intellectu, ut est non cognoscentis, ergo non necessario agitur, ex tali ergo actiuitate non est libertas. Restat ergo quod sufficit sola passiuuitas.

4 Item illud quod comperit alicui nihil agenti, potest competere pure passiuo: sed libertas comperit alicui nihil ageri, scilicet deo, qui iudicauit liberum & voluit ab eterno

Sup. d. 22.
q. 4. nu. 9.
Vide Cate.
12. q. 76.
47. 4.

q. 3. Finis
ius dist.